

KOROMANOV DEKALOG

VESELKO KOROMAN, *Stariji od vremena*, Zagreb, 2008.

Premudri, predobri i predivni Bog ostavio je otiske svoga vječnog trojstva: Istine, Dobrote i Divote u svome stvarateljskom veledjelu. A najviši koncentrat svega toga troga nije u prirodi, zemljanoj ili zvjezdanoj, nego u čovjeku. Njega je, u biću muška i ženska, stvorio na svoju sliku istine i priliku dobrote i ljepote s dostojanstvom čudesne svijesti i slobode. I to trostruko sjemenje istine, ljubavi i krasote rasporedio je po svome vječnom uvidu i volji. Čovjek u svome hodu ovim svijetom prema izvoru odnosno uviru slijedi upravo ta tri traga: tražeći vječnu Istinu svojim razumom, težeći za samim Dobrom svojim srcem i čeznući za samom Ljepotom svojim očima duše i tijela. A ta tri pojma *verum-bonum-pulchrum* = istinito-dobro-lijepo slijevaju se u jedan jedincati cilj: Istiniti-Dobri-Divni. I ne može biti nešto autentično Dobro ako nije istodobno autentično Istinito i samim time odražava izvornu božansku Ljepotu. Logika istine - Etika dobrote - Estetika ljepote.

I nešto nam uopće nije lijepo ako je u isti mah zlobno i lažno. Ako i dotjerana krasotica laže, mrzi i druge prezire, ti ćeš je ispred očiju prije potjerati negoli joj se diviti koži i kosi. Ili ovako: dvoje blaženih - sv. Leopold Bogdan Mandić, kanoniziran 1983., i blažena Majka Terezija, beatificirana dvadeset godina kasnije, 2003. - valjda po svome vanjskom staračkom izgledu, malenosti stasa, zgurenosti tijela, smežuranosti lica, nemaju puno poklonika po estetskim kriterijima ovoga svijeta. Ali oni su takve zbiljske mudrosti i životne dobrote da se i svojim vanjskim izgledom pretvaraju u dvije vrlo privlačne osobe u katoličkom svijetu pa i izvan njega. Tako su ne samo dobri i istiniti, nego doista i oku ugodni. Ne ljepotan licem i ljepojka buj-

nom kosom, nego svojom duhovnom divotom, koja se zamjećuje okom istine i dobrote, oni izazivaju simpatije.

Drugim riječima, prava Ljepota može zauzeti mjesto Istine. I prava Istina može zasjesti na stolicu Dobrote. I prava Dobrota može se zamijeniti i s Ljepotom i s Istinom. Za te tri vječne vrijednosti dosta je jedna stolica. *Verum, Bonum et Pulchrum convertuntur in Unum* = pretvaraju se u jedno, učimo u filozofiji.

Hrvatski pjesnik iz Hercegovine Veselko Koroman (r. 1934.) poznat je javnosti s preko 30 djela, od kojih oko 20 pjesničkih. Objavio je 428 pjesama, a od njih je 95 uvršteno u 62 antologije, 11 u čitanke, a 170 prevedeno na druge jezike (engleski, talijanski, poljski). Pjesnik je ovjenčan s 4 pjesničke nagrade, pa i s onom najprestižnijom hrvatskom, "Goranovim vijencem" (str. 81-84).

Prije koju godinu pojavio se sa zbirkom: *Stariji od vremena*. Tu su mu 44 pjesme. Svakoj je naslov - prvi redak same pjesme. Svu je zbirku razdijelio na deset ciklusa, s naslovima uzetim iz Deset Božjih zapovijedi. Pod prvu i posljednju zapovijed stavio je po dvije pjesme, a pod ostalih osam po pet pjesama.

Pomislit ćeš, možda, da Koroman prepjevava Dekalog. - Ne prepjevava.

Da povezuje svoje pjesme s Božjim Dekalogom? - Ne povezuje.

Da ispituje svoju savjest po Dekalogu? - Eh, to bi već moglo biti, na

njegov pjesnički način. I to upravo u ovom istaknutom trostrukom ključu naslućivanja istine, napipavanja dobrote i nazrijevanja ljepote. Božje nam zapovijedi najviše kazuju koliko smo u životu: kako Bog zapovijeda, a koliko smo: da Bog sačuva.

Čitajući Koromana,¹ pitao sam se ovako: da je on kojim slučajem svojedobno pošao na teologiju i da je nastavio pjesnikovati, danas bi sigurno imao drukčiji i izražaj i sadržaj. Njegov vršnjak koji je otišao u bogoslovlju, a on na višu pedagošku u Mostar išli su različitim putovima ali k istomu cilju, Tvorcu svega stvorenoga. I bez mučna rada nema rezultata. Poezija ili izvorno grčki: *poiesis* i znači radnju, činidbu, tvorbu.

Mene kao vjernika, kršćanina, čitatelja Koromanove poezije zanimaju upravo ove koordinate po kojima pjesnik traži Istinito, Dobro i Lijepo. Sigurno se iz svake pjesme i iz cijele zbirke naslućuje hodočašće prema hramu Mudrosti, Plemenitosti i Ljupkosti, životno bogotraženje. Na tome putu tražitelja prate ga razne slutnje, sumnje, pitanja, odgovori, odbijanja, prosvjedi, pristanci, zadovoljstvo...

Ako se čovjek udalji od istine, zaluta u zabludu.

Ako odustane od dobrote, udarit će u zloću.

A ako ne slijedi ljepotu, zaglibit će u ružnoću.

Ovu zbirku motrimo upravo pod tim trostrukim vidikom, u koordinatama

1 Vidi osvrte na Pjesnikove pjesme i razmatranja: "Pjesništvo kao traženje Boga", u: *Stolačko kulturno proljeće*, 3 - 2005., str. 259-261; "O skrivenim patnjama i otvorenim pitanjima", u: *Na granicama Riječi* (Šimundžin Zbornik), Split, 2005., str. 417-431; "Koromanovi teoremi", u: *Stolačko kulturno proljeće*, 4 - 2006., str. 193-197.

istinitoga, dobroga i lijepoga, upirući prstom u njihove eventualne kontraste. I ne ćemo svaku pjesmu, nego samo po jednu iz svakoga ciklusa, prepuštajući ostale čitatelju.

1. - **ZNAO SAM SAMO JEDNOGA BOGA** (str. 5), tako počinje pjesnik svoj Is-povijedam se. Nema dakle pri njemu ni idololatrije ni ateističkih natruha. Samo je jedan Bog. Njega je znao, tj. uvijek priznavao. Ne da mu je evidentan, nego upravo skriven. Zato ga traži, otkriva svojim životnim perom i djelom. Pjesnik je na liniji vjernika, teista. Umom priznaje samo jednoga Boga. I to je etički odnos stvora prema Stvoritelju, apsolutnom Gospodaru, koji ima pravo zapovijedati.

Pod tom Prvom zapovijedu samo su dva pjesmotvora: *Kad sijevnulo je nad trešnjom* i **Hodajući naokolo**. Mi ćemo analizirati ovu drugu, istaknutu crnilom, odnosno punu crnih pomisli, sumnji, ali i razigrane lirike na krilima dviju hitrih lastavica u njihovu letu prema jugu. Pjesnik se zatekao negdje u Bosni, krajem drugoga tisućljeća, stao pod hrast, rođen iz zemlje, "kad i Krist iz nebesa, u Betlehemu", recimo o Božiću. Pjesnik je samo pomislio, čak i ne htijući, i svojoj je misli dolio malo jutarnjega žara, koji se ljeska kao rosa. I upravo ta ga "rosa" kao slutnja, skritog lišćem iznad glave, mami da posumnja: "možda - Lucifer sam". A lastavicama, pticama slavnim, kad ga vide onakva pod hrastom, ježi se perje na leđima (str. 8). Odakle pjesniku ovakva napadna misao: "možda - Lucifer sam"? Jer mu to vele naježene lastavice? Jer misli da je prekoračio zakon misli, pa njoj dodao rosu koja se pretvara u

slutnju, u sumnju? Je li ta rosa simbol oholosti, prekoračaj nad ono ljudsko? Ima li nešto u pjesniku prometejsko? A malo prije reče: "Znao sam samo jednoga Boga"? Sve je ostalo nedorečeno. Pošteno govoreći: valjalo bi pitati pjesnika. Neka čitatelj pročita cijelu pjesmu (str. 8):

*Koncem drugog tisućljeća, u Bosni,
stanem pod hrast, rođen iz zemlje,
kad i Krist, iz nebesa, u Betlehemu.*

*Tu pomislim - što ne htjedoh, dodajući
brzoi misli, kao jelu, malo onog što se
u njoj, od jutarnjeg davnog žara, tiho ljeska.*

*Letjele su, blijed se sjetim, dvije laste,
od veselja skakale su niz obzorje, poput
snijega, lijeva, desna, prema jugu.*

*Moja slutnja, ona rosa. Zbog koje me
ovdje, skritog lišćem iznad glave, nešto
mami da posumnjam: možda - Lucifer sam.*

*Gle kako se na plećima ptica slavnih
kad me vide iznenada ispod hrasta, živog
onda, perje ježi. I dok šećem ovud, sada.*

2. - **KADIKAD, IZGOVORIO SAM BOŽJE
IME UZALUD** (str. 9), priznaje kao u is-povjedaonici. Nije uvijek lako dobar biti. Čovjek se na svome putu ukalja, naljuti, plane i lane. Bespotrebno, uzalud, ututanj, nedostojno. I moralno se ispravlja. I prašta mu se.

Ovdje je pjesnik donio pet pjesama, od kojih je prva:

Uistinu

*Ne znam zašto bi se Bog srdio,
i na koga, i na što, kad sve je
što bdi iz njega samog, i takvo
kakvo jest, po volji njegovoj.*

Zato,
gledam sunce u kasno predvečerje
i mislim rastužen, najiskrenije:

Moj jezik neka govori što može,
i neka mu to, ako milost znate,
stvari prekrasne, bude oprošteno (str. 11).

Najjače je oruđe Koromanovo stih, govor, pjesnički izričaj, kojemu je pustio maha, uvjeren da se Bog ne će naljutiti na nešto što je izraz same njegove volje. Samo, ako ćemo pravo, postoji tu velika zamka i iznimka: ne mora biti sve "po volji njegovoj" što izlazi iz slobodne volje ljudske, kao što je zlogovor, uzaludna riječ, zlo sjeme, "riječi besposlene" (*Ispod crte*, str. 53), inače bila bi uzaludna ova Druga Božja zapovijed koja zabranjuje uzaludne riječi. Pjesnik je toga svjestan, pa ipak hotimično pušta uzde svomu Pegazu nek izusti što "može". Tã, eno govorio je pod Prvom zapovijedu, pa ga spopala sumnja: "možda - Lucifer sam". A pod ovom Drugom zapovijedu priznaje da je bilo "kadikad" uzaludnih riječi, kojima ne može dokučiti Nedokučivoga.

3. - NISAM SVETKOVAO SVAKI DAN GOSPODNI (str. 17). Nije to samo riječ upućena sumišljenicima, pjesnicima, kritičarima, nego u prvome redu Bogu, koji je zapovjedio da se Njegov dan svetkuje slavljenjem i odmarnjem. Naš pjesnik-vjernik pošteno priznavalački: Nisam svetkovao...

Ima u tome ne samo istinite, nego i ponizne vlastite uhvaćenosti; ne samo poetične izražajnosti, nego i etične okajanosti.

Pred ovom Trećom zapovijedu pjesnik stoji također s pet pjesama od kojih je prva *Od vremena do vremena*, najdulja u cijeloj zbirci, 35 stihova (str. 19-20). Prve su joj tri strofe po deset stihova, a posljednja pet. Znam da bi iz ovoga ciklusa mnogi uzeo pjesmu *Upitao sam ga* (str. 25). I ja bih, da mi nije ove prve, najdulje. A evo zašto ovu: Kao što je rimski poeta Ovidije izrekao glasoviti stih: Često sam kušao ja prozni pisati tekst, sama se od sebe, pak, u metre slagala pjesma,² tako i naš Koroman:

Htio bih šutjeti, ali ne smijem nipošto, ne mogu. Upravo kad se sjetim čega, i kad poželim najednom biti nijem, i nepismen, poput trave iliinja. U tim trenucima, zamislite, koje bih volio kadikad da nemam nikako, jezik u korice ledene, svoju sablju propasnu, staviti ne umijem nikada. Tako je i ovaj put: malo prije nego sam izjutra zazvao sve jednim imenom, u mom kraju, iznova.

De pogodi koje je to ime? Otplovio je pjesnik u crno, u tužno, u daleko, i pita se je li na pravome mjestu, kao što se i Dante vjerojatno pitao "postavljajući dolje, na dnu svijeta, temelje Paklu svom" (str. 19). I kao što se pitao po stoti put uzletjeli prijatelj iz Raja, što sad se viđa sa sinom pjesni-

2 P. OVIDIUS NASO, *Tristia*, 4. 10, 24-26:
*Scribere temptabam verba soluta modis.
Sponte sua carmen numeros veniebat ad aptos,
et quod temptabam scribere versus erat.*
(Kušah pisati riječi slobodnim stilom.
Pjesma u slogove zgodne naviraše sama,
i što bih kušao pisati, bijaše u stihu.)

kovim Tomislavom, svaki dan. Koji prijatelj? Pjesnik Nikola Šop. Gdje su njih dvojica, Šop i Tomislav, i još treći, Dante, s kojim se oni susreću? U vrtu plavetnom.³

Usred koga raduju se dolasku unukovu roditelji moji, i mole Boga da me utješi čime, tamo, u nizini zemaljskoj.

Raj. U raj u dva zvjezdana i rajska pjesnika: Dante i Šop.

U Raju dva najdraža bića: pjesnikovi roditelji. S njima njihov unuk Tomislav, Veselkov sin. Oni Boga mole da Veselka tužna "utješi čime, tamo, u nizini zemaljskoj", s koje je Svevišnji zovnuo mu sina u visine iznad zvijezda, gdje i pjesnik na svjetlu danjem, izviđa, ovaj put grmeći izbezumljen:

Gdje je, ružo, to kraljevstvo svetih? Kud se vinu moje dijete? (str. 20).

Kako je teško ući u kraljevstvo nebesko! Samo ga siloviti osvajaju. Pjesnik grmi, traži, pita i pjeva: Ružo, ružo lirska, gdje su ta kraljevstva rajska? Zašto pita ružu? Vjerojatno zato što ruže rastu u Raju, pa mu one najbolje kazati znaju.

Pjesnik je rekao da nije svetkovao svaki dan Gospodnji. Dan susreta s Gospodinom. Ovdje spominje jutro, jučer, svaki dan, kako se sin Tomislav susreće s Danteom i Šopom, kao i s djedom i bakom, roditeljima pjesnikovim. To su dani svečani, dani Gospodnji. A ovaj je Dan Gospodnji na zemlji anticipacija tih susreta na nebu. Da ne zaboravim: pjesnik je u ovoj zbirci pokojnom sinu Tomislavu (1973.-2002.) posvetio ovu navedenu

pjesmu, a živomu sinu Ivanu pjesmu *Upitao sam ga* (str. 25).

4. - **POŠTOVAO SAM OCA I MAJKU** (str. 27). Častio ih je za života. Počastio ih je i u smrti i na grobu, čak i pjesmom.⁴ Časti ih i danas, i vidi ih u raj u. I mole Boga za nj, kako vidjemo (str. 20).

Od pet pjesama uzimamo treću, **Evo ovdje**. Radi se o jednom insektu, najmanjem kukcu, tek izleženu na vrh lista, koji je tako sitan da se vidi samo pod povećalom, a živ kao da je veliki, pa ga pjesnik zove - sitnoživ. Poslušaj:

Evo ovdje

Na vrh lista, tek rođeni sitnoživ je. Sad pod lećom njega vidim kako drhti, ne sluteći što se zbililo, tko to veli: na vrh lista tek rođeni sitnoživ je.

Majka mu se s repom igra, otac s uha stresa rosu, ne sluteći tko to veli: na vrh lista tek rođeni sitnoživ je, sad pod lećom njega vidim kako drhti (str. 31).

Pjesnik je taj netko koji to veli, ne samo da mu to kaže, nego mu je i pjesmu spjevao, i to kakvu pjesmu. Sitnoživ to ne sluti. Kako li se on otima smrti, nebitku, kakvu li pokazuje volju za životom. Mati mu se s repom igra. Odakle mu rep? A otac mu s uha rosu stresa. Odakle mu uho? Taj sitnoživ vjerojatno nema ništa drugo osim repa i uha. Kako mu roditelji svu pozornost posvećuju. Sitnoživ je zahvalan i rođenomu tati i rođenoj majci što su mu omogućili život. Više je nego umjesno što je pjesnik ovu sli-

3 N. ŠOP u *Molitvi da s magarcima odem u raj* govori o "nebu plavetnom".

4 V. KOROMAN, *Sabrane pjesme*, Zagreb, 2004., str. 62, 73-74, 136, 443.

ku o sitnoživu, koji iskazuje svoje in-sektno poštovanje majci i ocu, stavio pod Četvrtu Božju zapovijed. Velim sliku ljudskoga odnosa između roditelja i rođenih.

5. - **NISAM UBIO** (str. 35) - pjesnik to u svome ispitu savjesti jasno i ponosno utvrđuje. Nema razloga ne vjerovati mu.

Pod ovom Božjom zapovijedu također je pet pjesama od kojih se osvrćemo na treću: *Doslovno govoreći* (str. 39).

Netko mu je dojavio s onu stranu, "sa svojih litica", kada će umrijeti: za pet godina, za dvaput po toliko, za 20 godina u vrh glave.

I to je, s obzirom na sve, jedino dobro što mu preostaje.

Sjeća se kako je bio u očevu zagrljaju kao mališan i kada je vapio među dragima: "Eno zeca, odvratite lovce od njega, ne dajte im ovamo."

Mali dječčić nije dao da lovci zeca ubiju a kamoli da on ubije čovjeka, nevinu.

Nisam ubio! Ni zeca, ni mrava, pogotovo ne čovjeka.

Od djetinjine dobi svoje.

I pjesmom to dokazuje.

6. - **NE ZNAM JESAM LI GRIJEŠIO SA ŽENOM** (str. 43). Pjesnik se bojažljivo ispituje o svome odnosu prema drugospolnom biću, ne prema vlastitoj ženi. U Božjoj je zapovijedi naglašena zabrana preljuba. Pjesnik ovdje nije posve siguran je li griješio: mišlju, riječju, djelom. Ne sjeća se.

Između pet pjesama biramo petu:

Kad imao sam u sebi... Da vidimo kako se pjesnik bori s pjesničkom zmi-jom. Čovjek, koliko god bio svjestan i jak, nekada i podlegne zmijskom izazovu iz zemaljskoga vrta. Dok se on prisjećao početka ove ili one pjesme, iz visina se, iz orlovi pandža, otela i sunovratila nekakva zmijurina poput užeta. U tom "divljem času" pjesnik je pustio da mu oteku riječi nadošle, da oteku u tminu. Bit će nešto strašno izustio. Htio je bilo čime zaustaviti tu prijeteću neman. I zaustavio je, ali "po odluci nečijoj", a ne po snazi svojoj, "nejakoj do boli". Pjesnik je, "ukočen od strave", na kraju odahnuo: "Neka je, ponavljam od tada, njemu, tvorcu događaja u dolini mojoj hvala" (str. 49). Nije dakle njegova zasluga što se neman zaustavila, što ga nije napastovala i napala. Pitanje je bi li joj se mogao i oduprijeti. Zato mu se iz srca izvinula hvala tvorcu događaja. Ako je u tom događaju doživio neku napasnicu i sve ovako sretno završilo, onda nije sagriješio. Hvalu dajmo Tvorcu događaja!

Kad sam imao u sebi

*Zaboravljeni početak ove, ili,
tko će znati koje, kakve pjesme,
odozgo,
iz orlovi pandža otelo se, padalo
je na me, strjelimice, uže neko;
spuštala se, uistinu, otud zmiija.*

*Zato, koji su živi, čuditi se
ne će meni što sam, u divljem času,
pustio riječi nadošle da oteku,
u tminu.*

*Pa htio samo, ukočen od strave,
zaustaviti čime neman što mi prijati.*

*I zaustavio nju, po odluci nečijoj,
a ne snagom iz sebe, nejakom do boli,
na žici nevidljivoj iznad ramena.*

*Neka je, ponavljam od tada, njemu,
tvorcu događaja u dolini mojoj
hvala.*

7. - **NISAM KRAO** (str. 51). Pjesnik je u to posve uvjeren i jasno i odlučno tvrdi. Ni tuđe voće, ni tuđe konje, što ulazi u čovjekovu etiku. A pjesnikova? Nije krao tuđe misli, tuđe stihove, tuđe pjesme. A sigurno je bio osjetljiv ako bi se tko zaletio u njegovo pjesničko povrće.

Ovdje je pet pjesama. Uzimamo četvrtu: **Za nečim** (str. 57), koja ima jednu prekrasnu sliku s dvije rijeke, bilo istočnu bilo zapadnu, jednu pjesmu s dvije strofe, svaku strofu s po tri stiha. Vrijedi je pročitati:

Za nečim

*Ide rijeka odnekuda čim se rodi,
vuče zemlju ispod sebe, u stijenama
pravi klance - od izvora do na zapad:
Tigris, Amazona.*

To je slika, prispodoba, čega?

*Na vlas tako, od početka, teče rijeka
mojeg srca - od istoka do na zapad,
ali ne zna što je uvir, ispunjenje:
kao Tigris, Amazona.*

Dvije rijeke zemaljske, Tigris i Amazona, koje su slika rijeke srca. Osobito ona južnoamerička Amazona koja teče u duljini od 6.400 km, kojoj je korito ponegdje široko više stotina kilometara, pogotovo delta, sve skupa oko 7 milijuna km² površine. Utječe u Atlantik. Kakvo čudo da je u njoj vode koliko u Nilu, Missisipiju i Jangcckjangu zajedno. A ova "rijeka srca" ne zna ni za Atlantik ni za Pacifik. Ni

za uvir, ni za ispunjenje: teče, teče, teče prema beskonačnosti, u tihi ocean vječnosti.

Pa u tome i jest razlika između rijeka zemaljskih i rijeke ljudskoga srca.

8. - **NISAM SVJEDOČIO LAŽNO** (str. 59). Koroman kaže da je opsluživao Osmu Božju zapovijed: ni na koga lagao, ni o kome svjesno krivu riječ izrekao, nikoga oklevetao, ocrnjivao. Moralno čist i častan.

Između pet pjesama analiziramo **Mjesec oko zemlje**, a ona oko Sunca i njegove satelitske djece, u najvećoj daljini, a onda bijele skupine zvijezda još udaljenije, konačno svemir naš koji kruži oko drugih, još daljih, "bezbroy svemira". Niti možeš vidjeti, niti zamisliti, niti slutiti, možda tek sanjati. A pjesnikov zaključak:

*Ali jest nešto, tu ima nekoga, u to
ne sumnjam* (str. 63).

Koromanov se pjesnički talent kreće u rasponu od onoga tek rođenoga sitnoživca, koji se jedva primjećuje i pod lećom, i ovoga "bezbroya svemira" koje nikakav makroskop dohvatiti ne može. A pjesnik uopće ne sumnja da tu ima "nekoga", ne kaže izričito - ima li Stvoritelja ili slobodnih stvorenja!

9. - **POGLEDAO JESAM, KADŠTO, ODABRANICU ČIJU** (str. 67). Ne krije pjesnik taj pogled, doduše neevandeoski, možda potaknut ljepotom koju traži kroz lica zemaljska i prostranstva svemirska. U barem desetak pjesama, to jest četvrtini, ima epitet lijep, krasan.⁵

5 Na stranicama 11. (stvari prekrasne), 23. (buku lijepu), 37. (boginja ljepote), 38. (mirisa lijepog), 40. (ljepše od sjaja), 41. (ja i on smo, zato, lijepi), 48. (lijepo sam se, kao za misu, počesljao), 56. (ljepša je livada u riječima mojim), 58. (tijela prelijepa), 73. (grab, vrlo lijep).

Ovdje između pet naslova zaustavljamo se na pjesmi *Prije dolaska na svijet*, koja sadrži dvije seoske usporedbe s čovjekom: grab i pas.

Prije dolaska na svijet grab ima mogućnost samo jednu, kao i sva ostala drveća, i to savršeno i potpuno ostvaruje. Da bude grab i uvijek i samo grab.

A gdje je cijelost moja?, viče Koroman u noć.

Zašto ne mogu dozrijeti nikako, sada, dok sam živ? (str. 73).

Ili još frapantnija slika:

Kao pas onaj što ima zadaću da laje iza bilja susjednog, ili maše repom.

A onda Koroman posve mirno, pomireno:

Očito, od mene, netko je meni još bliži, kad mi ne da, ovako oholu, roditi se samo jednom.

Da, da: netko je meni interiorniji od mene najintimnijega - *interior intimo meo*,⁶ rekao bi sv. Augustin. I grab i pas imaju svoje savršenstvo, ali to je grabovina i pasjevina. Nikakva tu dostojanstva, nikakva dozrijevanja, ni slobode, ni uloge, ni zasluge. A taj "netko" koji je unutarjniji od mene najunutarjnijega, očito zna kako čovjek dozrijeva i kako se "ohol" ne smije roditi više nego jednom. A uostalom, pjesniče, i kad bi se drugi put rodio na ovome svijetu, opet bi bio ne *orator, qui fit*, nego *poeta, qui nascitur*,⁷ i opet udario na stotine jada tražeći Boga preko onoga sitnoživca i bezbroja svemira. Izabrao bi teži put.

Uostalom svi ćemo se jednom preporoditi: o uskrsnuću mrtvih.

10. - **SRCEM, NE POŽELJEH NIKAD STVARI TUĐE** (str. 75). I ovdje je Koroman, kao i u Sedmoj zapovijedi etički čistih prstiju i čista srca.

Sedmi travnja 1990., razumije se. Pjesma je spjevana na 56. rođendan, a objavljena u Zagrebu 1997. u zbirci *Na dan svega*. Kako je život bio sav ispresumitan, tako mu je i pjesma nedorečena. Evo mu biografije:

Sedmi travnja 1990.

Imam pedeset i šest Sunčevih, jednu Mjesečevu godinu. Godine od početka desnog, od početka lijevog.

Ove godine ovdje, one godine onamo.

Bilo gdje protekle, godine bilo čega.

Godine posve ranog, onog nigdje nikakva. Imam godine svega, sve godine ničega.

Star sam kao želja. Stariji od vremena (str. 78).

Pjesnik je dao objašnjenje da je posljednji stih u ovoj pjesmi uzeo za naslov ovoj zbirci: *Stariji od vremena* (str. 79). Tu mu je i poanta, i sadržaj,

6 Sv. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 3, 6: *Tu autem eras interior intimo meo et superior summo meo* = Ti si bio dublje u meni od moje najdublje nutrine i više u meni od najviše zamisli moje!

7 I. GOLUB, "Zapis o Nikoli Šopu Isusovu prijatelju", u: *Rad HAZU*, 493, Rad za književnost, Knjiga XXVII., 2006., str. 131-144.

i poruka. Nije on od jučer, ni od Trideset četvrte. On kao misao postoji u Bogu oduvijek, stariji od ovoga vremena i od onoga vijeka, suvječan Bogu kao Božja ideja koja se uosobila u ovome vremenu i koja se ima vratiti iznad zvijezda, u "kraljevstvo svetih" da bude s roditeljima svojim, sa sinom svojim, s prijateljima svojim i s Bogom svojim kojega je tražio pjesmom svojom svega vijeka svoga.

Zaključak. Jesam li išta pogodio što je bilo pjesniku na umu, jesam li na-

slutio što on u svojim inspiriranim pljuskovima nosi, ne znam. Uostalom i sam se pjesnik unaprijed ogradio od takva čitateljeva razumijevanja ovom pjesmom, kojom i završavamo:

Stvoritelju Bože

*Koliko će puta povjerovati
štovatelj moj
da mislim - što mi na umu nije,
da ne slutim - što pod pljuskom
svetim u meni je (str. 13).*

Ratko Perić